

Методологія і методи психологічних досліджень

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні і поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>053 Психологія</i>
Освітня програма	<i>Прикладна психологія</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>Заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, весняний семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>6 кред. ЄКТС / 180 годин Лекції – 10 годин, семінарські – 4 години, Самостійна робота студента – 166 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>ДКР, екзамен</i>
Розклад занять	<i>rozklad.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Psy.kpi.ua</i>
Розміщення курсу	

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

Дисципліна «Методологія і методи психологічних досліджень» дозволить студентам сформулювати світоглядні основи теоретичної та практичної діяльності майбутнього психолога, оскільки засвоєння знань щодо методології та методів психологічного дослідження є запорукою здійснення особистістю подальшої успішної наукової діяльності.

Відповідно до вимог ОПП **метою дисципліни** є формування у студентів:

Загальних компетентностей:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1).
- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2).
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій (ЗК 3).
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 4).
- Здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 5).
- Здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК 6).
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК 7).
- Навички міжособистісної взаємодії (ЗК8).
- Здатність працювати в команді (ЗК9).
- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і

технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК11).

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК12).
- Здатність та готовність впроваджувати наукові основи та рекомендації щодо сучасної життєдіяльності, засоби фізичного, психічного, психологічного і духовного розвитку особистості й самовдосконалення (ЗК13).
- Здатність до саморозвитку на основі рефлексії та саморегулювання (ЗК14).
- Здатність і готовність до безперервного й актуального навчання, опанування новими знаннями, методичними розробками, інноваційними проектами, володіння новітніми технологіями в галузі психології (ЗК15).

Професійних компетентностей:

- Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1).
- Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (ФК 3).
- Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел (ФК 4).
- Здатність використовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (ФК 5).
- Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження (ФК 6).
- Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації (ФК 7).
- Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту (ФК 9).
- Здатність дотримуватися норм професійної етики (ФК 10).
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ФК 11).
- Здатність здійснювати психологічний вплив з метою оптимізації психічного функціонування індивіда або групи (ФК 15).

Програмні результати навчання:

- Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання (ПРН1).
- Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ у контексті професійних завдань (ПРН2).
- Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань (ПРН3).
- Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень та аналізу літературних джерел (ПРН4).
- Обирати та застосовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги (ПРН5).
- Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (ПРН9).
- Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника (ПРН10).
- Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності (ПРН13).
- Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості (ПРН14).
- Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ПРН15).
- Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога (ПРН16).

- Планувати та організувати спільну інтелектуальну діяльність у ході вирішення прикладних завдань (ПРН19).
- Рефлексувати можливості власного інтелектуального потенціалу для вирішення завдань професійної діяльності (ПРН20).

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни студенту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальну базу дисципліни «Методи і методологія психологічних досліджень» становлять знання отримані при вивченні курсів: «Вступ до спеціальності», «Історія психології», «Загальна психологія з практикумом».

Вивчення дисципліни дозволить ефективніше опанувати дисципліни циклів загальної та професійної підготовки.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість			
	Всього	у тому		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СРС
1	2	3	4	5
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи пізнання				
Тема 1.1. Наука як особливий вид людської діяльності	10	2	-	8
Тема 1. 2. Сутність методології науки	10	2	-	8
Тема 1. 3. Методологічні підходи та принципи у психології.	10	-	-	10
Разом за розділом 1	30	4	-	26
Розділ 2. Психологічне дослідження як особлива форма пізнавальної діяльності				
Тема 2.1. Поняття, принципи та етапи психологічного дослідження	10	2	-	8
Тема 2.2. Гіпотеза наукового дослідження: поняття, види, вимоги	10	-	-	10
Разом за розділом 2	20	2	-	18
Розділ 3. Основні методи психологічного дослідження				
Тема 3.1. Поняття методу психологічного дослідження. Класифікація методів	10	2	-	8
Тема 3. 2. Організаційні методи психології.	10	-	-	10
Тема 3. 3. Емпіричні методи в психології	38	-	2	36
Тема 3.4. Математичні та статистичні методи в психології	34	2	2	30
Тема 3.5. Методи активного психологічного впливу на особистість	8	-	-	8
Разом за розділом 3	100	4	4	
Екзамен	30	-	-	30
Всього	180	10	4	166

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1. Базова література:

1. Адаменко М. І. Основи наукових досліджень . Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 188 с.
2. Боснюк В. Ф. Математичні методи в психології: курс лекцій. Х.:НУЦЗУ, 2020. 141 с.
3. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Методика та організація досліджень з психології. Вид-во: Центр навчальної літератури. 2019. 360 с.
4. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 260 с
5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Вид-во: Центр учбової літератури. 2021. 352 с.
6. Корягін М.В., Чік М.Ю. Основи наукових досліджень : навч. прсіб. Вид-во: Центр учбової літератури. 2020. 492 с.
7. Максименко С. Д. Загальна психологія. 3-є видання. Київ. Вид-во: ВД «Сварог». 2020. 272 с.
8. Москалець В. П. Загальна психологія. Київ. Ліра, 2020. 564 с.
9. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / О. М. Сінчук, Т. М. Берідзе, М. Л. Барановська, О. В. Данілін, Д. О. Кальмус. Кременчук: ПП Щербатих О. В. 2022. 196 с.
10. Основи науково-психологічних досліджень : навч.-метод. посіб. / Автори : З. М. Адамська, І. П. Андрійчук, О. М. Воронкевич, Г. К. Радчук, С. В. Чопик, М. М. Шпак / ред. Г. К. Радчук. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 214 с
11. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посібн. Київ : ДП Вид. дім «Персонал»,2018. 206 с.

4.2. Допоміжна література

1. Боснюк В.Ф. Математичні методи в психології : курс лекцій. Харків, 2016. 56 с.
2. Климчук В. О. Метематичні методи у психології. Київ: Освіта України. 2019. 288 с.
3. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 272 с.
4. Сватенкова Т.І. , Тимошенко О. А. Методологічні та теоретичні проблеми психології. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 143 с.
5. Фурман А. В. Методологія парадигмальних досліджень : монографія. Київ : Інститут соціальної і політичної психології НАПН України; Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 100 с.
6. Haig B. D. The importance of scientific method for psychological science. Psychology, Crime and Law. 2018. December. P. 1–15.
7. Journal of Personality and Social Psychology. Journal of American Psychological Association. URL: <https://www.apa.org/pubs/journals/psp/>

Web-ресурси:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психічної культури. URL: <http://psylib.kiev.ua/>
3. Сайт бібліотеки Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського. URL: <https://www.library.kpi.ua/>
4. Сайт журналу «Психологічний часопис». URL: <http://ua.appsyjournal.com/>
5. Сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. – Режим доступу: <http://ispp.org.ua/biblioteka.htm>

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)
Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1.	<p>Лекція 1. Тема 1.1. Наука як особливий вид людської діяльності Наукова діяльність як пізнання. Суб'єкт та об'єкт пізнання. Рівні пізнання: чуттєве та раціональне. Емпіричний і теоретичний рівні пізнання. Зміст та функції науки. Наукова діяльність як процес цілеспрямованого, організованого отримання нового знання у сфері дослідницької діяльності. Наука та фази її розвитку. Класифікація наук (формальні, природничі, соціальні, технічні, гуманітарні). Наука первинна і вторинна. Види наукових досліджень (фундаментальні та прикладні; монодисциплінарні та міждисциплінарні; однофакторні та комплексні).</p> <p>Завдання для самостійної роботи студентів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Означте зміст поняття «наукова діяльність» 2. Охарактеризуйте основні рівні пізнання. 3. Проаналізуйте фази розвитку науки. 4. Розкрийте класифікацію наук. 5. Дайте характеристику видам наукових досліджень.
2.	<p>Лекція 2. Тема 1. 2. Сутність методології науки. Поняття методології. Методологія як вчення про методи пізнання та перетворення дійсності. Рівні методології (філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний). Функції методології (чіткість та ясність постановки проблеми, світоглядна інтерпретація результатів науки, стратегія розвитку науки та практики, стимулювання процесу розвитку науки і практики, наявність засобів для вирішення поставлених завдань, можливість описувати та оцінювати безпосередньо діяльність дослідника або практика). Структура методології: методологія пізнання, методологія практичної діяльності та методологія оцінки. Різновиди методології, що сформувались в процесі історичного розвитку науки. Різновиди методології (дескриптивна, прескриптивна). Протометодологія. Парадигми та їх роль у пізнанні. Методологія психології.</p> <p>Завдання для самостійної роботи студентів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поясніть зміст поняття «методологія». 2. Охарактеризуйте методологічні рівні. 3. Визначіть особливості дескриптивної форми методологічного знання. 4. У чому полягає роль парадигми у пізнанні?
3.	<p>Лекція 3. Тема 2.1. Поняття, принципи та етапи психологічного дослідження. Роль та значення психологічного дослідження. Принципи психологічного дослідження. Види психологічного дослідження (теоретичне, емпіричне, прикладне). Вимоги до проведення психологічних досліджень. Етапи психологічного дослідження: підготовчий, основний та заключний. Діяльність дослідника на підготовчому етапі (постановка проблеми, висунування гіпотез, планування дослідження). Вибір методів та методик психологічного дослідження. Вибірка. Процедура збору даних на другому етапі. Обробка даних. Оформлення, інтерпретація та узагальнення результатів. Надання висновків та рекомендацій на основі результатів проведеного дослідження. Етичні вимоги до проведення психологічних досліджень.</p> <p>Завдання для самостійної роботи студентів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дайте характеристику психологічному дослідженню як специфічному виду отримання

	<p>нового знання..</p> <ol style="list-style-type: none"> Охарактеризуйте підготовчий етап проведення психологічного дослідження. Визначіть основні завдання обробки даних, отриманих в процесі проведення психологічного дослідження. Проаналізуйте інтерпретацію даних на заключному етапі. Означте особливості вибірки.
4.	<p>Лекція 4.</p> <p>Тема 3.1. Поняття методу психологічного дослідження. Класифікація методів</p> <p>Поняття про метод і методикку психологічних досліджень. Загальні вимоги до наукового методу (точність, однозначність, стійкість, ефективність, економічність, простота, плідність). Співвідношення понять теорія і метод. Взаємозв'язок методології, методів та методики психологічного дослідження. Сутність методу психологічного дослідження.</p> <p>Співвідношення об'єкта, предмета і метода психологічного дослідження. Класифікація методів психологічного дослідження. Взаємодоповнюваність методів. Точність, валідність та надійність методів психологічного дослідження. Фактори, що загрожують внутрішній валідності експерименту. Методи суміжних дисциплін в психології. Проблеми диференціації різних наук з точки зору методології наукового дослідження</p> <p>Завдання для самостійної роботи студентів:</p> <ol style="list-style-type: none"> Розкрийте зміст поняття «метод психологічного дослідження». Класифікуйте методи психологічного дослідження. Поясніть, що таке взаємодоповнюваність методів. Означте, що таке валідність методу.
5.	<p>Лекція 5.</p> <p>Тема 3.4. Математичні та статистичні методи в психології.</p> <p>Математична статистика у психології</p> <p>Основні поняття математичної статистики. Використання математичної статистики. Задачі математичної статистики. Математичні методи в психології. Основні поняття математичної статистики.</p> <p>Генеральна сукупність та вибірка. Репрезентативна і нерепрезентативна вибірка. Залежна і незалежна вибірка. Загальні методи підвищення репрезентативності вибірки. Правила кількісного складу вибірки. Шкали вимірювання (номінальна, рангова, інтервальна, пропорційна).</p> <p>Дисперсійний аналіз. Одномірний та багатомірний дисперсійний аналіз. Математична процедура кластерного аналізу. Задачі кластерного аналізу. Сутність кореляційного аналізу. Можливий статистичний висновок кореляційного аналізу. Поняття «хибна кореляція». Регресійний аналіз. Регресійний аналіз у психології. Критика регресійного аналізу. Статистичний метод факторного аналізу. Мета застосування факторного аналізу.</p> <p>Завдання для самостійної роботи студентів:</p> <ol style="list-style-type: none"> Поясніть навіщо застосовувати математичні методи в психології. Охарактеризуйте шкали вимірювання. Поясніть, що таке дисперсійний аналіз. Дайте характеристику поняттю кореляційного аналізу. Проаналізуйте регресійний аналіз. Назвіть мету застосування факторного аналізу.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських занять:

сформувані у здобувачів вищої освіти:

- розуміння теоретичного матеріалу;
- вміння формувати самостійні судження, відстоювати власні погляди, аргументуючи їх на

- основі наукових фактів;
- уміння та навички самостійної роботи з підготовки до безпосередньої участі в семінарі-обговоренні;
- здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження;
- уміння аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки.

№ з/п	Назва тем семінарських занять та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1.	<p>Тема 3.3. Метод експерименту та його організація. <i>Мета:</i> поглибити і розширити знання студентів про метод експерименту.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Метод експерименту та його роль в психології. Завдання експерименту. 2. Умови проведення експерименту. Підходи до організації експерименту. 3. Етапи здійснення експерименту. 4. Два основних види експерименту: природний та лабораторний. Фактори, які впливають на вибір виду експерименту для проведення дослідження. 5. Переваги й недоліки методу експерименту. <p>Завдання для самостійної роботи студентів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте основні підходи до організації експерименту. 2. Поясніть, що означає суб'єктивно-об'єктивний характер експерименту. 3. Визначіть, які є переваги методу спостереження порівняно із методом експерименту. 4. Розкрийте зміст поняття «формулюючий експеримент».
2.	<p>Тема 3.4. Параметричні та непараметричні критерії перевірки гіпотез. <i>Мета:</i> поглибити та розширити у студентів знання про параметричні та непараметричні критерії перевірки гіпотез.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття статистичної гіпотези. 2. Критерій t-Стюдента для незалежних та незалежних вибірок. Обчислення коефіцієнту Стюдента. 3. Критерій Фішера (F). 4. Опис та застосування критерію Манна-Уїтні. 5. Парний критерій Т-Вілкоксона. 6. Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. 7. Критерій узгодженості Пірсона. <p>Завдання для самостійної роботи студентів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначіть специфіку перевірки статистичної гіпотези. 2. Охарактеризуйте параметричний критерій t-Стюдента для незалежних вибірок. 3. Дайте характеристику критерію Фішера. 4. Дайте характеристику знаходженню коефіцієнту рангової кореляції Спірмена. 5. Опишіть застосування критерію Манна-Уїтні.

6. Самостійна робота студента

Студенти самостійно опрацьовують питання:

Тема 1.3. Методологічні підходи та принципи психології.

Визначення та класифікація принципів психології. Принципи психології, які витікають із філософських (принцип історизму, принцип системності, принцип діалектики, принцип розвитку та ін.). Загальнопсихологічні принципи (принцип детермінізму, принцип відображення, принцип єдності психіки та діяльності, принцип розвитку, системно-структурний принцип). Другорядні

принципи психології (принцип моделювання та метод аналогії, установка на подолання сформованих парадигм, принцип контрредукції, принцип цілісності, принцип редукції, полярні принципи у психології).

Конкретно-наукові принципи в психології (принципи педагогічної психології, принципи соціальної психології, принципи практичної психології та ін.). Методологічні підходи у психології: особистісний, діяльнісний, віковий.

Тема 2.2. Гіпотеза у психологічному дослідженні: поняття, види, вимоги.

Наукова проблема і актуальність психологічного дослідження. Існування наукової проблеми. Підстави для постановки наукової проблеми. Наукові проблеми та змістовні орієнтири для тем кваліфікаційних робіт за спеціальністю 053 «Психологія». Основні аспекти актуальності наукового дослідження.

Сутність наукової гіпотези. Теоретичні гіпотези і гіпотези як емпіричні припущення. Види гіпотез: гіпотеза нульова та альтернативна. Підтвердження статистичної гіпотези про значущість виявленої відмінності. Поняття статистичної значущості перевірки гіпотез. Помилки 1-го і 2-го роду при перевірці експериментальної гіпотези.

Вимоги до формулювання гіпотези (цілеспрямованість, релевантність, прогностичність, можливість перевірки, несуперечність, сумісність, потенційність). Стадії розробки гіпотез: підготовча стадія, стадія формулювання. Критерії правильно сформульованої гіпотези.

Тема 3. 2. Організаційні методи психології.

Характерні особливості організаційних методів психології. Види організаційних методів: порівняльний, лонгітюдний, метод поперечних зрізів, комплексний і монографічний.

Метод «поперечних зрізів». Застосування порівняльного методу (методу «поперечних зрізів») у загальній психології, соціальній та віковій. Фактори ризику. Переваги й недоліки такого методу.

Лонгітюдний метод (метод поздовжніх зрізів) та його сильні й слабкі сторони. Застосування лонгітюдного методу у психологічних дослідженнях. Класифікація видів лонгітюдного дослідження: залежно від тривалості дослідження; залежно від напрямку ходу дослідження, залежно від застосовуваних способів. Переваги і складності лонгітюдних досліджень.

Комплексний метод. Програма комплексного дослідження. Комплексна оцінка розвитку дитини фахівцями інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) в сучасних умовах.

Тема 3.3. Емпіричні методи в психології.

Спостереження як метод дослідження

Сутність емпіричних методів психології. Сутність поняття «радикальний емпіризм». Процедура верифікації. Системність і структурованість наукового знання. Загальні вимоги до емпіричних методів (валідність, діагностична сила, надійність, репрезентативність). Переваги та недоліки емпіричних методів.

Зміст та особливості наукового спостереження. Структура спостереження (задум, гіпотеза, система методів, обробка результатів, їх контроль). Елементи спостереження (спостерігач (суб'єкт), об'єкт спостереження, засоби спостереження). Відмінність побутового спостереження від наукового.

Правила і вимоги до наукового спостереження. Переваги і недоліки спостереження як наукового методу. Журнал спостережень. Розробка програми дослідження. Бланк для фіксації результатів спостереження. Види спостереження: несистематичне, систематичне, «суцільне», вибіркоче, включене. Переваги й недоліки методу спостереження. Роль особистості спостерігача. Вимоги до особистісних якостей спостерігача.

Тема 3.3. Емпіричні методи в психології

Характеристика методів опитування: інтерв'ю, бесіда, анкетування.

Загальна характеристика методу опитування. Види опитування: очне (інтерв'ю бесіда) та заочне (анкетування). Зміст методу інтерв'ю. Сфери застосування інтерв'ю. Види інтерв'ю за технікою проведення: вільне, стандартизоване, напівстандартизоване. Типи інтерв'ю за процедурою проведення: панельне, групове, клінічне, фокусоване. Діагностичне інтерв'ю. Специфіка

інтерв'ю.

Переваги й недоліки кожного виду інтерв'ю. Взаємодія інтерв'юера з респондентом під час інтерв'ю. Клінічне та діагностичне інтерв'ю. Бесіда як метод опитування. Правила проведення бесіди. Відмінність бесіди від інтерв'ю.

Метод анкетування. Типи анкетного опитування. Специфіка процесу складання анкети. Види запитань в анкеті. Правила побудови анкети. Переваги й недоліки методу анкетування.

Тема 3.3. Емпіричні методи в психології.

Специфіка методу фокус-групи.

Поняття фокус-групи. Загальна характеристика, мета, завдання, особливості фокус-групових інтерв'ю. Елементи дослідження за допомогою фокус-групи. Завдання, які можуть бути вирішені за допомогою фокус групи в рамках психологічних досліджень. Переваги і недоліки методу фокус-групи.

Підготовка і проведення фокус-групи. Вимоги до членів фокус-групи. Види фокус-групованих інтерв'ю. Сценарій засідання фокус групи. Технічне оснащення та підбір відповідного приміщення для проведення фокус-групи (ФГ).

Керівництво фокус-групою. Вимоги до керівника (модератора) ФГ. Поширені позиції респондентів, учасників ФГ.

Сценарії засідання фокус групи. Соціально-психологічні процеси у фокус-групах (групова поляризація, соціальна фасилітація, конформізм). Звіт за результатами фокус-групового дослідження.

Метод Дельфі. «Мозковий штурм». Відмінності цих методів дослідження від методу фокус-групи.

Тема 3.3. Емпіричні методи в психології.

Особливості методу тестування

Поняття «тест». Типи тестів (психологічне тестування, тести досягнень). Основне завдання тесту. Сфери застосування тестів у психології (освіта, професійна підготовка та відбір, профорієнтація, психологічне консультування та психотерапія, плануванні корекційної роботи, дослідницької діяльності і т.д.). Основні види тестів (тести інтелекту, тести досягнень, особистісні тести, проєктивні тести та ін.).

Забезпечення надійності, валідності, репрезентативності, дискримінативності тесту, соціальної адаптованості. Соціокультурна адаптованість тесту. Нормативні дані показників тесту. Складові частини тесту. Методичне забезпечення тестування. Вимоги до питань у тесті. Правила проведення тестування. Процедура проведення тестування. Інтерпретація отриманих результатів. Ефективне використання тестів. Переваги й недоліки тестового методу.

Тема 3.3 Емпіричні методи в психології.

Методи дослідження життєвого шляху та діяльності особистості.

Біографічний метод у психологічному дослідженні. Сфери застосування біографічного методу. Підходи до розуміння біографічного методу. Спеціальні форми біографічного дослідження. Техніки біографічного методу. Переваги і недоліки застосування біографічного методу.

Процедура вчування. Процедура вчування. Етапи реалізації вчування. Сфера застосування каузометрії. Теоретичні передумови та основні поняття каузометрії: суб'єктивна картина життєвого шляху, події як найпростіші елементи життєвого шляху, міжподії зв'язки та відношення, життєві обставини, біографічні кризи особистості, психологічний вік. Процедура каузометричного дослідження. Каузоматриця та каузограма. Діагностичні можливості та обмеження каузометричного дослідження

Метод аналізу продуктів діяльності. Види дослідницького матеріалу (продукти матеріальної, знакової та ідеальної форми). Етапи аналізу продуктів діяльності. Переваги та недоліки даного методу дослідження.

Архівний метод. Види архівних досліджень. Застосування архівного методу для аналізу продуктів діяльності, різного виду документації та психологічного архіву. Переваги та недоліки архівних досліджень в психології.

Тема 3. 3. Емпіричні методи в психології.

Соціометричний метод опитування

Специфіка соціометричного методу опитування. Основне призначення соціометрії. Основні нормативні вимоги соціометрії. Обмеженість застосування соціометрії. Об'єкт і предмет соціометричного опитування. Соціометричний критерій. Соціометрична картка. Соціографія. Соціометричний індекс. Відмінність його від інших видів опитування.

Соціометрія та вимірювання міжособистісних відносин в групі. Соціометрична процедура; проведення соціометрії. Вимоги соціометричного опитування. Соціометричний тест. Вимоги до соціометричного тесту.

Етапи і процедури соціометричного опитування: підготовчий етап; оперативний етап збору даних; результуючий етап обробки та аналізу даних. Форми соціометричного опитування (непараметрична і параметрична процедура). Методи обробки даних соціометричного опитування: графічні (соціограма) та кількісні (статистичний, факторний аналіз). Соціоматриця. Соціограма. Висновки та корекційна робота за результатами соціометричного дослідження

Тема 3.5. Методи активного психологічного впливу на особистість.

Загальна характеристика методів активного впливу на особистість.

Психологічний вплив. Мета психологічного впливу. Завдання методів психологічного впливу. Основні методи активного психологічного впливу: психологічна консультація, психологічна корекція, психологічний тренінг, психологічна терапія та реабілітація. Вимоги до особистості психолога, який використовує дані методи у взаємодії з клієнтом.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг студента формують: робота на семінарах, виконання домашньої контрольної роботи, написання екзаменаційної контрольної роботи. Штрафних балів з дисципліни не передбачається

Відвідуваність і виконання завдань

Здобувачам освіти важливо відвідувати лекції, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Для здобувачів вищої освіти, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях вкрай необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь здобувача вищої освіти на семінарських заняттях є обов'язковою. У разі пропуску семінарського заняття обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі практичні завдання до теми.

Теми і завдання для семінарських занять передбачені робочою програмою дисципліни (силабусом), доступною з особистого кабінету здобувача вищої освіти в системі «Кампус», гугл класі або на сайті кафедри психології та педагогіки.

Форми роботи

Лекції, семінарські (практичні) заняття, диспут, робота парами, міні групами. На лекціях висвітлюється зміст тем дисципліни «Методологія і методи психологічних досліджень», представлених в силабусі. Вітаються питання від здобувачів вищої освіти до викладача під час лекції. Викладач може ставити питання окремим здобувачам вищої освіти або загалом аудиторії. Допускається діалог між здобувачами вищої освіти і викладачем на лекції

На семінарських (практичних) заняттях здобувачі вищої освіти поглиблюють і розширюють знання щодо методології та методів проведення психологічного дослідження. Під час семінарських (практичних) занять викладач резюмує сильні і слабкі місця у доповідях здобувачів вищої освіти, вказує на помилки, якщо такі є, дає відповіді на додаткові питання з теми семінарського (практичного) заняття.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, домашня контрольна робота \(ДРК\)](#).

Семестровий контроль: [екзамен](#).

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

1) роботу на семінарських (практичних) заняттях (відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших здобувачів вищої освіти у процесі дискусії, проведення психодіагностичного дослідження з теми семінару);

2) виконання домашньої контрольної роботи.

3) складання екзаменаційної контрольної роботи.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання студента визначені у положенні про PCO з дисципліни та представлені у Додатку 1.

Викладач оцінює роботу здобувача вищої освіти на семінарських заняттях.

Студент може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення студента з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Умови допуску до семестрового контролю: [зарахування усіх передбачених РП завдань](#).

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

Вивчення курсу «Методологія та методи психологічних досліджень» передбачає засвоєння студентами системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами. Вивчення дисципліни проводиться згідно існуючої методики організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, що передбачає питому вагу самостійної роботи студентів. За кожною темою наводяться посилання на список основної та допоміжної літератури, що не виключає можливості студентам самостійно, по узгодженню з викладачем, розширити цей список.

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи здобувачів вищої освіти з навчальним матеріалом у міжсесійний період. Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Готуючись до семінарського заняття студент має обов'язково опрацювати лекційний

матеріал певної теми але бажано ознайомитись з додатковими ресурсами. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений студент не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати інших доповідачів і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи студента і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ Zoom для відео-конференцій та освітньої платформи Сікорський для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено професором кафедри психології і педагогіки, доктором психологічних наук, професором, Воляннюк Наталією Юріівною; доцентом кафедри психології та педагогіки, кандидатом психологічних наук Хілько Світланою Олександрівною.

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки (протокол № 10 від 10.05.2023 р.)

Погоджено методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 11 від 27.06.2023 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, які він отримує за:

- 1) доповіді, відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших студентів у процесі дискусії на семінарських заняттях;
- 2) складання модульної контрольної роботи;
- 3) складання екзаменаційної контрольної роботи.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання

1. Робота на семінарських (практичних) заняттях (максимальна кількість балів складає 36 (кількість балів на 1 занятті – 18):

активна участь у проведенні заняття; надання повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слухними доповненнями відповідей інших студентів у процесі дискусії	14-18
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	9-13
надання відповідей з чисельними значними похибками або вирішення задачі з грубими помилками, вирішення задачі без обґрунтування	4-8
відсутність відповіді, ухилення від участі у семінарському занятті	0

2. Виконання домашньої контрольної роботи (максимальна кількість балів складає 14

Домашня контрольна робота включає 7 питань, що є елементами кожного теоретичного розділу навчальної дисципліни. Виконання ДКР полягає в розгорнутій письмовій відповіді на кожне з 7 питань певного варіанту. Варіант ДКР надається викладачем на лекційному занятті або визначається рандомно.

Орієнтовний перелік питань до залікової контрольної роботи та вимоги до оформлення ДКР наведено у додатку 2, 3, 4.

Кожне питання ДКР оцінюється в 2 бали, таким чином максимальна оцінка за виконання ДКР складає 14 балів.

Критерії оцінювання кожного питання ДКР:

повна, аргументована, логічно викладена відповідь. Наведено приклади та обґрунтування	11-14
правильна відповідь з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді	7-10
відповідь з чисельними значними помилками, відповідь неповна, без обґрунтування	3-6
відсутність відповіді	0

Приклад варіанту ДРК:

Варіант 1.

1. Сутність наукової діяльності як пізнання. Суб'єкт та об'єкт пізнання.
2. Рівні методології (філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний)
3. Вимоги до проведення психологічних досліджень.
4. Види гіпотез: гіпотеза нульова та альтернативна.
5. Правила і вимоги до наукового спостереження
6. Метод Дельфі. «Мозковий штурм». Відмінності цих методів дослідження від методу фокус-групи.
7. Соціометричний тест. Вимоги до соціометричного тесту.

Варіант 2.

1. Зміст та функції науки. Наука та фази її розвитку
2. Визначення та класифікація принципів психології.
3. Вимоги до надання висновків та рекомендацій на основі результатів проведеного дослідження.
4. Поняття про метод. Сутність методу психологічного дослідження.
5. Метод експерименту та його роль в психології. Завдання експерименту
6. Етапи аналізу продуктів діяльності. Переваги та недоліки даного методу дослідження.
7. Основні поняття математичної статистики. Задачі математичної статистики.

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 36 + 14 = 50 \text{ балів}$$

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 50% від R, а саме:

$$RE = 50 \text{ балів}$$

Таким чином рейтингова шкала кредитного модуля складає $R = RC + RE = 100$ балів.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (Rc) не менше 50% від RC, тобто 25 балів.

3. Складання екзаменаційної контрольної роботи : екзаменаційна контрольна робота проводиться у письмовій формі протягом 90 хвилин.

Екзаменаційний білет складається з двох теоретичних питань за тематичними розділами курсу.

Ваговий бал кожного питання – 25.

Приклад:

Екзаменаційне завдання № 1

- 1) Охарактеризуйте рівні методології.
- 2) Проаналізуйте метод анкетування.

Екзаменаційне завдання № 2

- 1) Охарактеризуйте зміст поняття «метод психологічного дослідження»
- 2) Проаналізуйте метод аналізу продуктів діяльності.

Критерії екзаменаційного оцінювання:

повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення здобувача вищої освіти не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні;	19-25
відповідь на питання, але не зовсім повна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення здобувача вищої освіти а з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді;	13-18
достатньо поверхова відповідь на питання; суттєві помилки у відповіді;	6 –12
неправильна відповідь на питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу, але намагання висловити власне розуміння суті поставленого питання;	1–5
відсутність відповіді.	0

Для отримання студентом відповідних оцінок (ECTS та традиційних) його рейтингова оцінка (**RD**) переводиться згідно з таблицею:

RD	Оцінка ECTS	Оцінка
95 – 100	Відмінно	Відмінно
85 – 94	дуже добре	Добре
75 – 84	Добре	
65 – 74	Задовільно	Задовільно
60 – 64	достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	
RD < 60	Незадовільно	Незадовільно

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Проаналізуйте сутність методології як складової науки. Функції та структура методології.
2. Охарактеризуйте рівні методології.
3. Означте сутність методологічного знання та його форми.
4. Розгляньте специфіку методології психології.
5. Здійсніть загальну класифікацію принципів психології.
6. Розгляньте принципи психології, які витікають із філософських (принцип історизму, принцип системності, принцип діалектики, принцип розвитку та ін..).
Дайте характеристику загально-психологічним принципам (принцип детермінізму, принцип відображення, принцип єдності психіки та діяльності, принцип розвитку).
7. Проаналізуйте конкретно наукові принципи в психології (принципи педагогічної психології, принципи соціальної психології, принципи практичної психології та ін..).
8. Розгляньте методологічні підходи у психології: особистісний, діяльнісний, віковий.
9. Розкрийте сутність психологічного дослідження. Назвіть принципи психологічного дослідження.
10. Дайте характеристику видам психологічного дослідження (теоретичне, емпіричне, прикладне).
11. Назвіть вимоги до проведення психологічних досліджень.
12. Проаналізуйте перший етап психологічного дослідження: підготовчий (постановка проблеми, висунання гіпотез, планування дослідження, вибір методів та методик психологічного дослідження).
13. Дайте характеристику другому етапу психологічного дослідження (процедурі збору даних).
14. Охарактеризуйте третій етап психологічного дослідження: заключний.
15. Розгляньте специфіку оформлення, інтерпретації та узагальнення результатів психологічного дослідження.
16. Розкрийте етичні вимоги до проведення психологічних досліджень.
17. Проаналізуйте поняття гіпотези в психологічному дослідженні.
18. Розкрийте вимоги до формулювання гіпотези.
19. Охарактеризуйте зміст поняття «метод психологічного дослідження».
20. Наведіть класифікацію методів психологічного дослідження.
21. Дайте характеристику основним вимогам до методу психологічного дослідження.
22. Охарактеризуйте метод «поперечних зрізів». Назвіть його переваги та недоліки
23. Проаналізуйте лонгітюдний метод. Наведіть його переваги й недоліки.
24. Розгляньте специфіку комплексного методу.
25. Дайте загальну характеристику емпіричним методам дослідження.
26. Охарактеризуйте особливості методу спостереження. Визначіть його переваги й недоліки.
27. Назвіть та проаналізуйте види спостереження.
28. Розкрийте роль особистості спостерігача в процесі застосування методу спостереження.
29. Охарактеризуйте метод експерименту. Його переваги та недоліки.
30. Проаналізуйте види експерименту та умови застосування кожного з них.
31. Розкрийте сутність методу інтерв'ю.
32. Дайте характеристику методу бесіди.
33. Проаналізуйте метод анкетування.
39. Охарактеризуйте метод фокус-групи.
40. Розгляньте сутність та вимоги до членів фокус-групи та її керівника.
41. Виявіть специфіку методу тестування. Види тестів
42. Означте вимоги до складових частин тесту та до питань у ньому.
43. Розкрийте переваги і недоліки тестового методу.
44. Охарактеризуйте бібліографічний метод.
45. Проаналізуйте метод аналізу продуктів діяльності.
46. Дайте характеристику методу архівування.
47. Визначте специфіку соціометрії як методу психологічного дослідження.
48. Охарактеризуйте методи обробки даних соціометричного дослідження.

49. Розгляньте соціоматрицю.
50. Охарактеризуйте застосування математичної статистики в психології.
51. Дайте характеристику шкалам вимірювання.
52. Розкрийте зміст дисперсійного аналізу.
53. Розгляньте процедуру кластерного аналізу.
54. Дайте характеристику методу факторного аналізу.
55. Проаналізуйте сутність статистичної гіпотези та особливості її перевірки.
56. Означте, що таке пераметричні та непараметричні критерії перевірки гіпотез.
57. Охарактеризуйте критерій t-Стюдента для незалежних та залежних вибірок.
58. Проаналізуйте застосування критерію Фішера.
59. Назвіть вимоги до генеральної та вибіркової сукупності.
60. Розгляньте критерій узгодженості Пірсона.
61. Означте специфіку застосування критерію Манна-Уїтні.
62. Дайте характеристику ранговій кореляції Спірмена.
63. Розгляньте Q-критерій Розенбаума.
64. Охарактеризуйте загальну специфіку методів активного психологічного впливу на особистість.

Зразок оформлення титульної сторінки домашньої контрольної роботи

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Факультет соціології і права
Кафедра психології та педагогіки

Контрольна робота

З дисципліни «Методологія і методи психологічних досліджень»

Варіант №__

Здобувач вищої освіти

ПІБ

групи: _____

Перевірив: ПІБ викладача

к. психол. н., доцент кафедри

психології та педагогіки ФСП

Вимоги до виконання ДКР

Варіант ДКР надається викладачем на лекційному заняття та/або обирається рандомно. Здобувачі вищої освіти подають ДКР за 2 тижні до заліку.

Загальний обсяг ДКР 5-8 сторінок друкованого тексту українською мовою формату А4 тексту у редакторі Word

Стандарти: кегель – 14pt, міжрядковий інтервал – 1,5, шрифт Times New Roman, абзацний відступ – 1,25 см, поля: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, ліворуч – 3 см, праворуч – 1,5 см. Обов'язкова нумерація сторінок.

ДКР обов'язково повинна мати титульну сторінку, на якій розміщуються такі реквізити: назва університету, в наступному рядку – назва кафедри. Далі розміщується варіант, відомості про автора, місце й рік виконання реферату.

Відповідь на кожне питання має починатися з нового аркушу із зазначеним номером та сформульованою назвою. Необхідно глибоко та стисло розкрити поставлені питання; зазначати порядковими номерами посилання на використані літературні джерела (сайти). Крім узагальнень, бажано викласти власний погляд на проблему.

Список використаних джерел оформлюється за вимогами ДСТУ 8302:2015, з якими можна ознайомитись за посиланням:

<https://drive.google.com/file/d/0B1Ugk1fhA47Ha1NfZkIYZ3QzeEU/view?resourcekey=0x51fNY74izbW1aYVTCrWdw>